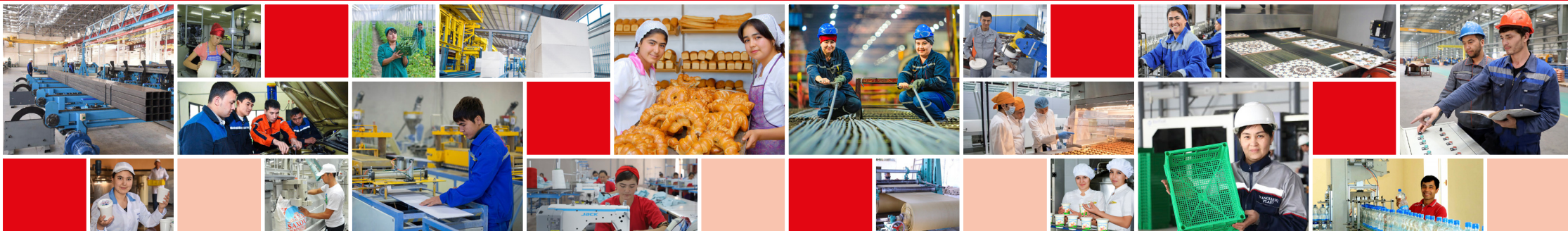

ISSIQXONALARDA APELSIN YETISHTIRISH LOYIHASI

Issiqxonalarda apelsin yetishtirish loyihasi / F.Rashidov, M.Faxrutdinov – Toshkent, 2024.

O'quv qo'llanma "Biznesni Rivojlantirish Banki" ATB va "Kichik biznesni rivojlantirish jamg'armasi" MChJ muassisligida tayyorlandi hamda nashr ettirildi.

Mualliflar:

Rashidov F.I. – Kichik biznesni rivojlantirish jamg'armasi O'qitish ishlarini tashkil qilish boshqarmasi boshlig'i, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Faxrutdinov M.Z. – Toshkent Davlat Agrar Universiteti "Mevachilik va uzumchilik" kafedrası professori, qishloq xo'jaligi fanlari doktori.

Loyiha ishtirokchilari:

Otamurodov J.Y., Babamuhamedov A.A., Ermatov F.G' – Kichik biznesni rivojlantirish jamg'armasi xodimlari

Taqrizchilar:

Rizaev N.K. – O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi, "Buxgalteriya hisobi" kafedrası professori, iqtisod fanlari doktori.

Jo'raev S.T. – Toshkent Davlat Agrar Universiteti "Seleksiya va urug'chiligi" kafedrası mudiri professor, qishloq xo'jaligi fanlari doktori.

Tahrirchi:

Dilfuza Narxujayeva – Kichik biznesni rivojlantirish jamg'armasi xodimi

Ushbu o'quv qo'llanma Kichik biznesni rivojlantirish jamg'armasi ijro organi majlisida muhokama qilingan va nashrga tavsiya qilingan.

**O'quv qo'llanma Biznesni Rivojlantirish Banki va
Kichik Biznesni Rivojlantirish Jamg'armasi tuhfası hisoblanadi.**

© "Biznesni Rivojlantirish Banki" ATB - 2024

© "Kichik biznesni rivojlantirish jamg'armasi" MChJ - 2024

Mazkur o'quv qo'llanma kichik biznes tadbirkorlari uchun asosiy o'quv adabiyoti sifatida xorijiy tajriba asosida tayyorlangan bo'lib, undan kichik biznes tadbirkorlari o'z biznes loyihalarini tashkil etish uchun dastur sifatida foydalanishlari mumkin.

Ushbu o'quv qo'llanma Birlashgan Millatlar Tashkilotining Sanoat Rivojlanishi Tashkilot (UNIDO) talablari asosida tuzilgan bo'lib, 60411300 - "Biznesni boshqarish" (Bakalavriat), 70411301 - "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni tashkil etish" (Magistratura) hamda 08.00.15 - "Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti" (Doktorantura) ta'lim yo'nalishlari bo'yicha ta'lim olayotgan talabalar va ilmiy tadqiqotlar olib borayotgan mustaqil izlanuvchilar ham o'quv qo'llanma sifatida foydalanishlari mumkin.

O'quv qo'llanmada loyihani tashkil etish, biznes yuritish, loyihani boshqarish, loyihani menejmenti va marketingi, loyihani texnik jihatları, texnologik jihozlar va texnologik jarayonlar, ishlab chiqarish rejasi, ta'minot rejasi, HR-rejasi, moliyaviy rejasi, loyihaning zararsiz ishlash nuqtasi, loyihani rentabelligi, NPV va IRR koeffitsiyentlari, loyihani o'zini-o'zi qoplash muddati masalalari yoritib berilgan.

HURMATLI BIZNES VAKILLARI!

Ma'lumki, kichik biznes – bu mahallaga, tumanga yangi muhit olib kiradigan, odamlarimizga shijoat beradigan katta kuchdir.

Iqtisodiyoti jadal rivojlanayotgan ko'plab davlatlarda ish o'rinlarining 70-80 foizi shu soha vakillari tomonidan yaratilmoqda. Barcha nufuzli kompaniyalar tarixi ham aynan kichik va o'rta biznesdan boshlangan.

So'nggi yillarda mamlakatimizda mikro-biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha katta amaliy ishlar qilindi. Dasturlar orqali mikro-biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga har yili 1 milliard dollardan ziyod mablag' yo'naltiryapmiz. Natijada bugun har bir mahallada kamida 40-50 nafar yangi tadbirkor paydo bo'lib, minglab doimiy ish o'rinlari yaratilmoqda. Lekin kichik biznesni manzilli qo'llab-quvvatlash, ularga zarur shart-sharoitlar yaratish borasida bunday muhit hali to'liq shakllanib ulgurmas, desak, adolatdan bo'ladi.

Biz yil boshida kichik biznes toifasiga kimlar kirishini aniq belgilab oldik. Endi kichik tadbirkorlarning "oyoqqa turib olishi" va faoliyatini kengaytirishi uchun mutlaqo yangi yondashuvlarni joriy etamiz. Bunda ushbu soha vakillarini tadbirkorlikka o'qitish, ularga loyiha tayyorlab berish, faoliyatini moliyalashtirish, mahsulotlariga bozor, biznesiga sheriklar topish bo'yicha yaxlit eko-tizim yaratiladi.

Buning uchun, eng avvalo, "Qishloq qurilish bank"ni "Biznesni rivojlantirish banki"ga aylantiramiz. Ushbu yangi bankning faoliyati ham, ishlash uslubi va moliyalashtirish mexanizmlari ham yangicha bo'ladi. Jumladan, bank huzurida har bir hududda jami 14 ta kichik biznes markazi tashkil etiladi.

Markazlar esa tashabbuskorlarning biznes loyihalarini ishlab chiqishga

ko'maklashadi, o'z hisobidan yangi loyiha qilmoqchi bo'lgan tadbirkorlarni o'qitadi, yangi loyihalarga zarur mutaxassislarni jalb qiladi, tadbirkorlar uchun buxgalteriya, soliq, audit, marketing, huquqiy va boshqa konsalting xizmatlarini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, hududlardagi Kichik biznes markazlarida o'qigan tadbirkorlarning loyihalarini eng qulay shartlar asosida moliyalashtirish yo'lga qo'yiladi.

Uchinchidan, Kichik biznes markazlari ko'magida loyiha tashabbuskori va yirik davlat korxonalari bilan kooperatsiya aloqalari o'rnatiladi. Bunda yangi korxonalarda zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, xodimlar malakasini oshirish va mahsulotini realizatsiya qilishga Markazlar yordam beradi.

Shu bilan birga, ushbu korxonalarga davlat xaridlari tizimida o'zi ishlab chiqargan mahsulotlarni 2 yil davomida to'g'ridan-to'g'ri shartnoma bilan sotishga ruxsat beriladi.

To'rtinchidan, Kichik biznes markazlarini boshqarishga xususiy sheriklar jalb qilinadi. Ushbu tadbirkorlarga "Biznesni rivojlantirish banki"ga hissador bo'lib kirish huquqi beriladi.

Beshinchidan, yangi tizimni joriy etish bo'yicha alohida qonun ham qabul qilamiz. Bunda markaz bilan hamkorlikda kichik biznes loyihalarini amalga oshirish bilan bog'liq barcha jarayonlar soddalashtirilgan tartibda belgilanadi.

Maqsadimiz – bir yil ichida kamida 150 mingta kichik biznes subyektni "oyoqqa turg'izish", kamida 25 mingtasini o'rta korxonalarga aylantirish, sohada 250 mingta yangi doimiy ish o'rnini yaratishdan iborat.

**O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz
tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklida o'tkazilgan
uchrashuvdagi nutqidani**

18.08.2023

MUNDARIJA

Moliyaviy termin va atamalarning glossariysi	8	6.1. Marketing konsepsiyasi	39
1. Loyihaning maqsadi	10	7. Mahsulot yetishtirish rejasi.....	42
1.1. Loyihaning maqsadi.....	11	7.1. Mahsulot yetishtirish rejasi.....	43
2. Loyiha tashabbuskori.....	12	8. HR rejasi.....	46
2.1. Loyiha tashabbuskori	13	8.1. HR rejasi	47
3. Loyiha strategiyasi.....	14	9. Moliyaviy reja	48
3.1. Loyiha strategiyasi	15	9.1. Moliyaviy reja	49
4. Mahsulot yetishtirishni tashkil qilish.....	16	9.1. Loyihani amalga oshirish uchun	
4.1. Mahsulot haqida	17	olinadigan kredit shartlari	50
4.2. Xom-ashyo haqida	28	9.2. Loyihani moliyalashtirish:	
4.3. Jihoz va uskunalar.....	34	moliyalashtirish mexanizmi va manbalari.....	50
5. Infrastruktura	36	10. Xulosalar.....	52
5.1. Infrastruktura	37	10.1. Xulosalar	53
6. Marketing konsepsiyasi	38	11. Loyihaning hisob-kitob qismi.....	56

MOLIYAVIY TERMIN VA ATAMALARNING GLOSSARIYSI

Atama nomi	Kengaytmasi	O'zbek tilidagi ma'nosi
PV	Present Value	Kelajakdagi pul oqimlarining joriy qiymatini aniqlash imkonini beruvchi moliyaviy ko'rsatkich.
NPV	Net Present Value	Investitsiya loyihalari samaradorligini baholash uchun foydalaniladigan ko'rsatkich. Bu ko'rsatkich yillar davomidagi pul oqimlarini joriy qiymati va biznesga kiritilgan sarmoyaninig farqi sifatida aniqlanadi.
IRR	Internal Rate of Return	Investitsiyalarning ichki daromadlilik darajasi (IIDD) yoki ichki rentabellik darajasi potentsial investitsiyalar rentabelligini baholash uchun moliyaviy tahlilda qo'llaniladigan ko'rsatkichdir. IRR diskontlangan pul oqimlarini tahlil qilishda barcha pul oqimlarining sof joriy qiymatini (NPV) nolga tenglashtiradigan diskont stavkasi.
Diskontsiz kummulyativ saldo		Pul oqimini boshqarish va moliyaviy rejalashtirishda qo'llaniladigan o'lchovdir. Bu ko'rsatkich pul oqimlarini ma'lum bir muddatga qoldig'ini ko'rsatadi.
Diskontli kummulyativ saldo		Diskontni hisobga olgan holda jamlangan qoldiq - bu diskont stavkasini hisobga olgan holda har bir kichik davr oxirida to'plangan pulning umumiy miqdorini baholash imkonini beruvchi moliyaviy ko'rsatkich.

1. LOYIHANING MAQSADI

1.1. LOYIHANING MAQSADI

Ushbu loyihaning asosiy maqsadi issiqxonalarda apelsin yetishtirishni tashkil etishdir.

Bundan tashqari, loyihani ishga tushirish orqali respublika aholisining ushbu mahsulotlarga bo'lgan ehtiyojini qondirish, hamda yangi ish o'rinlari tashkil etish va mamlakatimizning eksport salohiyatini oshirish uchun imkoniyatlar yaratish maqsad qilingan.

Ushbu loyihani amalga oshirish uchun, issiqxonalarda apelsin yetishtirishni tashkil etish va investitsion davrda tashkiliy ishlarni amalga oshirish maqsadida, umumiy qiymati 150 mln. so'm miqdorida investitsiya (bundan 100 mln. so'm bank krediti) mablag'larini jalb qilish rejalashtirilgan.

(ming so'mda)

Nomi	Summa	Loyihada ishtirok etish			
		Kredit	%	O'z mablag'lari	%
Tomchilatib sug'orish to'plami	10 000	10 000	100%	-	0%
Issiqxona majmuasining qurilish-montaj ishlari	72 000	42 000	58%	30 000	42%
Apelsin ko'chatlari 2 yillik	48 000	48 000	100%	-	0%
Jami asosiy vositalar	130 000	100 000	77%	30 000	23%
Aylanma kapital	20 000		0%	20 000	100%
Jami	150 000	100 000	67%	50 000	33%

Loyiha tashabbuskoriga ushbu loyihani amalga oshirish eksportbop mahsulotlar yetishtirishga imkon beradi.

2. LOYIHA TASHABBUSKORI

2.1. LOYIHA TASHABBUSKORI

Loyiha tashabbuskorining asosiy faoliyatiga issiqxonalarda apelsin yetishtirishni tashkil etish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlarida taqiqlanmagan va tashkilot ustaviga muvofiq boshqa faoliyat turlari kiradi.

Loyiha tashabbuskori O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlarida belgilangan tartibda davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan boshlab tadbikorlik subyekti hisoblanadi.

Loyiha tashabbuskori xo'jalik faoliyatini o'zini-o'zi ta'minlash va moliyalashtirish tamoyillari asosida amalga oshiradi. O'zbekiston Respublikasi bank muassasalarida milliy va chet el valyutasidagi hisobvaraqlariga ega bo'ladi.

Loyihaning joriy faoliyatini boshqarish nafaqat menejment sohasida, balki bog'dorchilik sohasida tajribaga ega bo'lgan direktor tomonidan amalga oshirilishi maqsadga muvofiq.

3. LOYIHA STRATEGIYASI

3.1. LOYIHA STRATEGIYASI

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining ustuvor tarmoqlarida tarkibiy o'zgarishlarning asosiy vositalaridan biri iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha davlat siyosati hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda juda qulay investitsiya muhiti yaratildi, bu birinchi navbatda, har qanday strategik investor uchun muhim bo'lgan siyosiy va iqtisodiy barqarorlik bilan tavsiflanadi.

Kichik biznesni rag'batlantirishning mavjud choralari va kichik biznes loyihalariga imtiyozlar berilishi loyihani yaratishning asosiy sabablari sifatida ko'rsatilishi mumkin.

Ushbu loyiha doirasida loyiha tashabbuskorining strategik maqsadi ushbu biznes loyiha uchun qulay hududda issiqxonalarda apelsin yetishtirish loyihasini tashkil etishdan iborat.

4. MAHSULOT YETISHTIRISHNI TASHKIL QILISH

4.1. MAHSULOT HAQIDA

Sitrus ekinlari Rutadoshlar oilasiga kiruvchi Aurantiodeae (naranja) kenja oilasiga mansub o'simliklardir. Citrus avlodining tabiiy areali janubi-sharqiy Osiyoning juda keng tropik va subtropik hududlarini qamrab oladi. Yapon sitrolog olimi T.Tanaka ko'pgina mamlakatlarda sitrus o'simliklarning shakliy xilma-xilligini batafsil tadqiq qilib shunday xulosaga keldiki, ular asosan hind-malay floristik hududidan kelib chiqqan.

Sitrus ekinlari shakllari va guruhlarining eng ahamiyatli rivojlanishi Xitoyda emas, balki Hindistonda kechadi. Biroq yangi turlarning shakllanishi ikkala mamlakatda ham o'z joyiga ega bo'lib, bu yerlarda ular nafaqat yovvoyi sitruszorlarda, balki madaniy ekinlar orasida ham kuzatiladi. Tanakaning tadqiqotlariga ko'ra, sitrus ekinlari kelib chiqqan eng asosiy markaz Shimoliy Hindiston va Shimoliy Birmada joylashgan. Aynan shu yerda Citrus avlodiga mansub yovvoyi turlarning eng ko'p qismi uchraydi.

Himolayning g'arbida Panjobgacha C.limon Вирт., Clitetta Risso, C. Jatbhiri ning yovvoyi shakllari uchraydi. Hindistonning Assam shtati shirin va nordon apelsin, sitron hamda limonning ayrim turlari vatani hisoblanadi.

Sitrus ekinlari kelib chiqqan joyi Xitoy markazi Yanszi daryosi oqimi bo'ylab joylashgan provinsiya markazi bilan ifodalanadi. Mazkur markaz uchun C.junos(Sieb.) Tap., C. Ichangensis Sw. turlari endemik hisoblanadi. Himolay hududlari singari bu yerda ham mayda mevali bir qancha yovvoyi turlari o'sadi.

Shunday qilib, Citrus avlodi asosan materikdan kelib chiqqan va shakllangan. Faqat ayrim xo'jalik ahamiyatiga ega bo'lmagan turlar Indoneziya va Tinch okeani orollarida hosil bo'lgan.

Sitrus ekinlari asosiy turlarining birortasi ham yovvoyi ko'rinishda topilmagan. Shu bois sitruslarning kelib chiqish markazlarini aniq belgilash qiyinchiliklar tug'diradi. Bu holat nordon va shirin apelsin, mandarin va limonga taalluqlidir. Tadqiqotchilar taxmin qilishadiki, hozirgi zamonaviy shakllar kelib chiqqan qadimgi yovvoyi turlar tabiatda yashay olmagan va yo'qolib ketgan. Ularning eng yaxshilari inson tomonidan tanlab olinib, madaniy bog'larda o'stirilgan.

Har xil turlar o'rtasida tabiiy duragaylanish va ko'p yuz yillar davomida eng yaxshi shakllarning tanlab borilishi, zamonaviy sitrus turlarining yuzaga kelishiga sabab bo'ldi. Mandarin va greypfrut kabi qimmatli turlar atigi bir necha yuz yillar muqaddam mashhur bo'la boshlagan.

Olimlar Hindiston, Xitoy va qisman Indoneziyani sitrus ekinlarining beshigi (eramizdan 2-3 ming yil oldin) deb hisoblashadi.

Hindiston va Xitoyda saqlanib qolgan juda qadimgi tarixiy hujjatlarga ko'ra, sitrus ekinlarining mevalari o'sha zamonlarda shifobaxsh-gigiyenik vosita sifatida juda mashhur bo'lgan yoki ularni diniy sehrli ta'sirga ega deb hisoblashgan.

Yevropaga sitruslardan birinchi bo'lib sitron kirib kelgan. Bir necha yuz yillar keyinroq esa (XI-XII asrlar) arablar dorivor o'simliklar sifatida noranja (apelsin) va limonni tarqatishgan. Portugaliyaliklar Xitoyga dengiz yo'llarini ochgandan keyin, apelsin Yevropaga tanildi.

Buning natijasida sitrus ekinlari yer sharining ko'pchilik tropik va subtropik hududlarida asosiy mevali ekinlarning biriga aylandi. Ammo faqatgina XIX asrdan boshlab sitruslar jahon savdo aloqalarida muhim ahamiyat kasb eta boshladi. Bu esa dastlab transport, keyin esa qayta ishlash sanoatining rivojlanishiga turtki bo'ldi.

Sitrus mevali o'simliklarga limon, apelsin, mandarin, tanjerin,

laym, sitron va boshqalar kiradi. Shulardan hozir keng tarqalganlari apelsin, mandarin va limondir.

Aksariyat tadqiqotchi olimlarning fikrlariga ko'ra, sitruslarning vatani Markaziy Xitoyning sharqiy qismi hisoblanadi. Vaqt o'tib, ular Hindiston, Yaponiya, Birma kabi mamlakatlar bo'ylab tarqalgan. Albatta, bunda "Buyuk Ipak yo'li" orqali savdo-sotiq bilan shug'ullanuvchilarning ham roli katta bo'lgan. Shuningdek, Iskandar Zulqarnaynning Osiyoga yurishi sitrus mevalarning G'arb mamlakatlariga tarqalishida o'ziga xos sabab vazifasini o'tagan.

Apelsin bu yerlarga ancha kechroq, XIX asrning boshlarida yetib keldi. Greytfrut esa hanuzgacha "amerika mevasi" hisoblanadi, pomelmus esa Janubiy - Sharqiy Osiyodan tashqarida hali ham xo'jalik ahamiyatini kasb eta olgan emas. Barcha holatlarda ham Yevropaga yovvoyi shakllar emas, balki Osiyo davlatlarida uzoq davrlar mobaynida kechgan xalq seleksiyasining natijalari, ya'ni madaniy navlar kirib kelgan.

Shundan so'ng yevropaliklar apelsinni bilishgach, unga nisbatan qiziqish orta boshladi. Shoh va knyazlarning hovlilarida ular oynavand oranjereyalar ostida yetishtirildi. Aynan "oranjereya" so'zi inglizcha "orange", ya'ni apelsin so'zidan kelib chiqqan. London, Parij va Peterburgning muhtasham joylarida mana shunday yirik oranjereyalar tashkil etilgan. Bu vaqtning o'zida Janubiy Yevropa, Shimoliy Afrika va Yaqin Sharq mamlakatlarida sitrus ekinlarini ochiq maydonlarda yetishtirish kuchaydi. XV-XVI asrlarda ispan va portugal kolonizatorlari apelsin, limon va boshqa turlarni Markaziy va Janubiy Amerika, hamda G'arbiy Afrikaga olib kirishdi.

Gollandiya, Fransiya kabi davlatlarda esa apelsinlarni o'stirish uchun oynali qurilmalar — oranjeriya qurishadi. 500 yil davomida

sitrus mevalari haqida ko'plab rivoyatlar aytishgan, hatto uni "ilohiy ne'mat" deb ham tariflashgan.

Sitrus o'simliklari hozirgi kunda deyarli barcha mintaqalarda o'stirilmoqda. Xususan, Janubiy Yevropa, Osiyo, Amerika, Avstraliya kabi materiklarning 90 dan ortiq mamlakatida sitrus mevalari yetishtirilmoqda. Ularni eng ko'p eksportga chiqaruvchi mamlakatlar qatorida AQSh, Braziliya, Yaponiya, Italiya, Ispaniya, Argentina, Turkiya, Marokash mamlakatlarini sanab o'tish joizdir. Keyingi yuz yillikda jahon bog'dorchiligida sitrus mevalari oldingi o'rinlarni egalladi.

APELSIN (*Citrus sinensis* L)

Apelsin juda qadimdan eng yaxshi desert mevalardan biri hisoblanadi. Apelsin mevalarining ta'm sifatlari – qand va kislotaning uyg'unligi, kuchli hushbo'y hidi – uni faqatgina sitruslar orasida emas, balki boshqa barcha mevalar oldida ham birinchi o'rinlardan biriga qo'yadi.

Vitaminlilik darajasi bo'yicha apelsin mevalari limondan qolishmaydi. Boshqa mevalardan farqli ravishda ular tarkibidagi vitaminlarning mustahkamligi bilan ajralib turadi. Kislotaliligi va po'stining tig'izligi tufayli uning sharbatida vitaminlarning parchalanishi deyarli kuzatilmaydi. Hatto qaynash haroratigacha qizdirilganda ham apelsin sharbati o'zining vitaminlilik darajasini saqlab qoladi.

Mevalarining yangiligida iste'mol qilinishi va texnik qayta ishlanishidan tashqari, uning meva po'sti, gullari, barglari va yosh novdalari ham qayta ishlashga qabul qilinadi. Barglari va gullaridan attorlik va qandolatchilik sanoatida yuqori qadrlanadigan petigren va nerol tipidagi eng qimmatli efir moylari ishlab chiqariladi.

N.I.Vavilov ta'limotiga ko'ra apelsinning asosiy vatani Hindiston, ikkilamchi vatani esa Janubiy Xitoy hisoblanadi. MDH davlatlariga apelsin Gollandiya va Germaniyadan kirib kelgan (golland tilidan tarjima qilinganda "xitoy olmasi" ma'nosini anglatadi). Hozirgi kunda apelsin dunyoning barcha subtropik mintaqalarida yetishtiriladi va tarqalganlik darajasi bo'yicha sitruslar ichida birinchi o'rinni egallaydi.

Apelsin quyuq sharsimon shox-shabbali 8 m va undan ham balandroq uzoq yashovchi kuchli daraxt hosil qiladi. Barglari asosida yumaloq, uzunligi 7-10 sm, ingichka qanotchali. Barg qo'ltiqlarida tikanlari joylashadi. Gullari yakka, yoki kichik to'pgulli, rangi oq, o'rtacha o'lchamda, hidli.

O'zining xususiyatlari bo'yicha apelsin navlari to'rt guruhga bo'linadi:

- oddiy (yoki O'rta yer dengizi guruhi);
- kindikchali;
- korolka yoki qizil etli;
- Yaffa (Falastinning Yaffa provinsiyasi nomidan olingan).

Oddiy apelsinlar juda serhosil bo'lib, yumaloq, oval yoki biroz yassi har xil o'lchamdagi (vazni 80 dan 180 g gacha va undan ham og'ir) mevalarga ega bo'ladi. Meva po'stining rangi to'q sariq, urug'lari odatda ko'p. Pishish muddati va sovuqqa chidamliligi odatda navga bog'liq. Yaxshilangan Suxumi, Gamlin, Pervenets kabi navlar mazkur turkumga mansubdir.

Kindikchali apelsinlar vazni 150-250 dan 460 g gacha boruvchi yirik dumaloq yoki biroz cho'zinchoq shakldagi mevalari bilan ajralib turadi. Mazkur guruhning eng yirik mevalari 600 g gacha yetadi. Mevaning uchki qismida po'sti ajinli o'simta ko'rinishidagi hosilasi mavjud bo'lib, uning ostida o'rmon yong'og'i kattaligidagi yoki undan biroz kattaroq rivojlanmagan meva joylashadi. Mevalari urug'siz. Kindikchali apelsinlar kam hosillidir, ularga Vashington Navel, Kindikchali, Kindikchali silliq po'stli va boshqa shu kabi navlarni misol qilish mumkin.

Qizil etli apelsinlar daraxtlarining kichikroq o'lchamda bo'lishi, o'rtacha hosildorligi, meva vaznining kichikligi (90-170 g) va kam urug'liligi bilan ajralib turadi. Meva etining rangi qonsimon qizil. Korolek gruzinskiy, Korolek №15, Korolek 100 va boshqa navlar mazkur guruhga mansubdir.

ODDIY APELSIN

KINDIKCHALI APELSIN

QIZIL ETLI APELSIN

Yaffa guruhi apelsinlariga Valensiya, Shamuti, Xalili va boshqa navlarni misol qilish mumkin.

O'zbekistonning janubiy viloyatlarida apelsin uch marta o'sadi. O'suv davri mart oxiri aprelda boshlanadi va ob-havo sharoitlariga bog'liq ravishda 195-210 kungacha davom etadi. Apelsinda o'sish tabiatiga bog'liq ravishda ,bir o'suvli, ikki o'suvli va ba'zan uch o'suvli shoxlar uchraydi. Apelsin novdalarida 2 tipdagi kurtak kuzatiladi: qo'shma va vegetativ. Qo'shma kurtaklar to'rtta tipdagi novda hosil qiladi:

1. Normal bo'g'im oraliqli va normal rivojlangan bargli uzun novda, mo'l hosil beradi.

2. Qisqa bo'g'im oraliqli va asosida redutsiyalangan bargli o'rtacha novda. Odatda ikkita meva beradi.

3. Bargsiz juda qisqa bo'g'im oraliqli va sust o'sgan kuchsiz novda. Barglari tangachaga redutsiyalangan, odatda hosil bermaydi.

4. Bitta uchki gulli, barg bilan yaxshi qoplangan kuchli uzun novda.

O'tgan yilgi yozgi yoki yozgi-kuzgi o'suvda rivojlangan kuchli, yaxshi shakllangan shoxlarning uchki yoki unga yaqin kurtaklardan hosil bo'luvchi dastlabki ikki tipdagi novdalar eng serhosil hisoblanadi.

Asosiy hosilni joriy yildagi birinchi bahorgi o'suvdagi novdalar beradi. Apelsinning gul kurtaklari mandarindan farqli ravishda, avvalgi yil yozida hosil bo'ladi va qishki tinim tugab, kurtaklar yozila boshlaganda differensiatsiyalanadi. Gul kurtaklar o'tgan yilgi o'suvda hosil beradi, hosil bilan kuchli yuklangan yillarda mazkur kurtaklar joriy yilgi o'suvda ham hosil bo'lishi mumkin.

Apelsinning gullari chetdan changlanishga moslashgan, ammo o'zini-o'zi changlay olishi ham mumkin. Vashington Navel navining mevalari partenokarpik tarzda hosil bo'ladi. Foydali tugunchalar foizi 1,1 dan 9,3 gacha o'zgaradi. Apelsinning

mevalari nav va yilning meteosharoitlariga bog'liq ravishda noyabr-dekabr oylarida pishib yetiladi.

Payvandtag sifatida apelsin uchun trifoliatadan, toshloq yerlarda bigaradiyadan, yengil tuproqlarda apelsin urug'ko'chatlaridan, tuvak va oranjereyalarda apelsin, limon urug' ko'chatlaridan foydalaniladi. Payvand qilingan ko'chatlar ekilgandan so'ng 3-4 yili hosilga kiradi. Har yili hosil beradi.

O'zbekistondagi issiqxonalarda tabiiy iqlimi sitrus o'simliklarning yaxshi o'sib rivojlanishi va hosil berishi uchun qulay sharoit hisoblanadi. Jumladan, Respublikamizda mavjud bo'lgan issiqxonalarda limon, apelsin, mandarin va boshqalar shu muhit sharoitida yetishtiriladi. Issiqxonalar iqlim sharoitida apelsin o'simliklarini mahalliy rayonlashtirilgan navlaridan yuqori hosil olish imkoniyatlari mavjud. Hozirgi paytda apelsin o'simliklari issiqxona va xandaqlarda parvarish qilinmoqda. O'zbekistonda mahalliy rayonlashtirilgan apelsinning O'zbekiston navi mavjud.

Shirin apelsin ochiq sharoitda – buyi 5-12 metrga, ba'zan 20 metrgacha yetadigan daraxt; issiqxonalarda esa pakana (karlik) bo'ylik guruhidagi apelsinlarni bo'yi 2m,75sm metrgacha bo'ladi, shox-shabbasi yumaloq yoki piramidasimon, serbarg shoxlari tik usadi, barglari qultig'ida ko'pincha har xil uzunlikdagi tikanlari bo'ladi. Yosh novdalari va barglari och yashil rangga ega.

Barglari yirik, qalin, yaltiroq, tuksiz, tuxumsimon shaklda, uchi utkir, asosi yumaloq, cheti tekis yoki yuqorisi mayda tishchali bo'ladi.

Guli urtacha yirik, gultoqi oq, barg qultig'idan chiqadi, yakka-yakka yoki kichik qalqoncha shaklida. Changdoni 20-25 ta. Ayrim navlari gulining changgi bo'lmaydi. Tugunchasi yumshoq, keyinchalik tushib ketadigan ingichka ustunchasi bor, 10-13 ta uyali.

Mevasi yumaloq, yassi yoki oval shaklda, yirik mayda (har xil kattalikda) bo'ladi, ayrim navlari mevasining uchida kindikcha shaklidagi o'sigi bor. Po'sti odatda silliq, qalin, achchiq emas, tuq sariq, juda ko'p xushbo'y moy bezchalari bo'lib ular po'stining bo'rtib chiqqan joylari ostida joylashgan, etidan ajralishi qiyin.

Ayrim navlarida albedo (mezokarpiy) juda qalin bo'ladi. Mevasi 10-13 pallali. Eti tig'iz, sersuv, ba'zan rangli, nordon shirin. Urug'i ponasimon – tuxumsimon shaklda, ichi oq, murtagi ko'p bo'lib, ayrim navlari urug'siz yoki kam urug'li.

Apelsinning 300 ga yaqin navlari mavjud, ular 3 ta asosiy guruhlarga birlashtiriladi:

1. Oddiy apelsin. Mevasi yirik, mayda (5X5 sm), eti och sariq, achchiq-chuchuk, ko'p urug'li. Serhosil, kamdan-kam holda urug'siz navlari uchraydi.

Kindikli (o'siqchali) apelsin mevasining yirikligi (500-600 grammgacha) bilan ajralib turadi, odatda, 200-250 gramm atrofida bo'ladi. Mevasining uchida surgichsimon o'siq bo'lib uning ichida boshlang'ich meva joylashadi, u ba'zan po'stidagi kichik teshik (kindik) orqali ko'rinib turadi.

2. "Korolki" apelsinining mevasi yetilganda eti va suvi to'q qizil (qirmizi) rangga kiradi. Mevasi o'rtacha yirik, juda sifatli, nihoyatda mazali, o'rtacha va kech muddatlarda yetiladi.

3. O'zbekiston apelsinining mevasi po'sti qalin, mevasi yetilganda eti va suvi to'q qizil rangga kiradi.

Mevasi o'rtacha yirik, bir dona hosili 600gr dan 1 kg gacha tosh bosadi, juda sifatli, nihoyatda mazali, erta muddatlarda 210 kunda yetiladi.

Apelsinning yuqorida ta'riflab o'tilgan navlari bilan bir qatorida xilma-xil duragay formalari: shirin apelsin va boshqalar bor.

4.2. XOM-ASHYO HAQIDA

Apelsin ko'chatlarini ekishga yer tayyorlash

Issiqxonaga apelsin ko'chatlarini ekishdan oldin yerni qo'lda 20–25 sm chuqurlikkacha belkurak bilan ag'dariladi. Yerni ag'darish oldidan ma'dan va organik o'g'itlar beriladi.

Tuproqda namni saqlab qolish uchun xaskash yordamida ishlov beriladi.

Begona o'tlar ko'p bo'lganda xaskash bilan ildiz poyalari taroqlab olinib, tomorqa chetiga chiqariladi va yoqib yuboriladi.

Egatlar ketmon va xaskash yordamida tekislanadi.

Ekish oldidan yer yumshatilib, 2×2 m sxemada shaxmat usulida ko'chat ekishga ariqlar olinib, sug'orish uskunalari

o'rnatiladi va yer ekish uchun tayyorlanadi bir gektar issiqxonaga 2000 tup ko'chat ekiladi.

Apelsin ko'chatini ekish

Yosh ko'chatlarning yaxshi rivojlanishi uchun agrotexnikaga to'g'ri e'tibor qaratilgan holda ularni har vegetatsiya davrida oziqlantirib boriladi.

Bunda birinchi ozuqani yosh ko'chatlar ekilgandan keyin azotli ozuqalar bilan o'suv vegetatsiya davrida beriladi.

Ikkinchi ozuqani gullash vegetatsiya davrida kaliyli ozuqa beriladi va uchinchi ozuqani meva tugish vegetatsiya davrida fosforli o'g'itlar bilan oziqlantiriladi.

Ekilgan yosh ko'chatlar ustidan har xil kasalliklarga qarshi profilaktika sifatida 4,5 gramm Vertemeks 10 litr suvga aralashtirilib va 5 gramm BI – 58 10 litr suvga aralashtirilib, har o'n besh kunda bir marta sepiladi.

Ekilgan yosh ko'chatlar ustidan har xil kasalliklarga qarshi profilaktika sifatida har oyda ikki marotaba ishlov beriladi. Birinchi marotaba 4,5 gramm Vertemeks 10 litr suvga aralashtirilib

sepiladi va ikkinchi marotaba 5 gramm Nureld 10 gr 10 litr suvga aralashtirilib, har o'n besh kunda bir marta sepiladi.

Tavsiya etiladigan mahalliy navi: O'zbekiston navi.

Yerga ishlov berish: apelsin ko'chatlarini o'tqazish uchun issiqxona tuprog'i yaxshilab tekislanadi, hamda 50-60 sm chuqurlikda ishlanishi lozim.

Ekish sxemasi va muddati: issiqxonada apelsin ko'chatlarini to'g'ri burchakli sxemada ekilganda 2x2 m shaxmat sxemada ekilgani ma'qul. Apelsin ko'chatlarini O'zbekiston iqlim sharoitida issiqxonalarga erta bahor, yoz, kuz va qish oylarida ekish tavsiya etiladi. Negaki qish oylarida issiqxona ichini isitgichlar bilan isitiladi.

Yerni apelsin ko'chatini o'tqazishga tayyorlash: ko'chat o'tqazish joylari rejalangandan keyin 60 sm chuqurlikda uralar kovlanadi. Ko'chat o'tqazish paytida har qaysi chuqurga yana 10-15 kg chirigan go'ng, 100-150 g superfosfat va 50 g dan kaliy o'g'itlari solinadi. Ildizlari yaxshi rivojlangan bir va ikki yillik apelsin ko'chatlarida 3-4 tagacha birinchi tartib novdalar bo'lishi, tanasining yo'g'onligi 0,7-0,8 sm, ikki yilliklarida esa ikkinchi tartib novdalari va tanasining yo'g'onligi kamida 1 sm bo'lishi shart.

Kuzda apelsin ko'chatlari albatta ildizga ilashgan tuprog'i bilan birga o'tqaziladi, chunki aks holda ko'chatlarning bir qismi qurib qolishi mumkin. Ko'chat o'tqazish, shuningdek, shox-shabbani qalinlashtiradigan ortiqcha novdalar, shikastlangan ildizlari kesib tashlanadi.

Parvarishlash: sug'orish 15-20 sm chuqurlikda olingan egatlar orqali o'tqaziladi. Bunda suv tuproq 40-50 sm chuqurligigacha namiqquncha jildirاتب oqiziladi.

Dastlab ko'chatlar bir-ikki kun oralatib sug'oriladi, o'simliklar obdan tutib ketgandan keyin esa suv vaqti-vaqti bilan beriladi,

ammo tuproq butun o'suv davri davomida nam holatda bo'lishi kerak. Uchinchi yili esa sug'orish egatlari, o'simlikdan 50 sm uzoqlikda 30-40 sm chuqurlikda olinadi.

Apelsinning yaxshi o'sishi va hosil berishi uchun tuproqning optimal namligi DNS ga nisbatan 70-85 % bo'lishi kerak. Apelsin ko'chatlari tez-tez (mavsum mobaynida 25 martgacha) sug'orib turilishi lozim.

Sug'orish soni ob-havo sharoiti va o'simliklarning holatiga bog'liq bo'ladi.

Qumog' tuproqlarda apelsin o'rta hisobda fevralda 1 marta, martda 2, aprelda va mayda 3 martadan, iyunda 4, iyul va avgustda 4-5 martdan, sentabrda 3, oktabrda 2, noyabrda 1-2 marta sug'orilishi lozim.

Shunda 5-6 martagacha go'ng sharbati oqiziladi.

Yozning jazirama issiq kunlarida apelsin kechqurunlari va ertalab sug'oriladi.

Har qaysi sug'orishdan so'ng tuproq 10-15 sm chuqurlikda yumshatiladi. O'simliklar hosilga kirgandan keyin tuproqni yumshatish zarur boladi va sug'orish oralatib o'tqaziladi.

Qish davrida qator oralari chuqur (25-30 sm) ishlanib, bir yo'la chirigan go'ng va superfosfat solinadi. Undan keyingi ishlov berish sug'orish yoki go'ng sharbati berish, hamda mineral o'g'itlar bilan oziqlantirishga bog'lab olib boriladi. Yerni ishlashda ehtiyot bo'lish kerak, chunki o'simlikning asosiy ildizi 15-25 sm chuqurlikda joylashgan bo'ladi. Begona o'tlar muntazam ravishda yulib olinishi va issiqxonadan chiqarib tashlanishi lozim, chunki ular bilan shira va boshqa zararkunandalarni chiqarib tashlangan bo'lishi mumkin. Apelsin ko'chati o'tqazilgandan keyin ikkinchi yildan boshlab (tuproqqa kuzda ishlov berishda) go'ng va superfosfat solinadi. Bir, ikki va uch yillik ko'chatlarning har qaysisi ostiga 10 kg dan go'ng, 20 g dan fosfor va azot, 10 g dan kaliy (sof modda hisobida) solinadi, hosilga kirgan daraxtlariga

esa 20-25 kg dan go'ng va 80-120 g dan fosfor, azot, hamda 40-60 g dan kaliy beriladi (o'simliklarning yoshiga qarab solinadigan o'g'itlar miqdori oshirib beriladi). Mineral o'g'itlar ikki muddatda yarmi fevralda va qolgani mayning oxiri iyunning boshlarida (tugunchalar paydo bo'lganda) solinadi. Shuningdek, apelsin go'ng sharbati bilan ham sug'orib turiladi. Bunda birinchisi apelsin o'sa boshlash oldidan, ikkinchisi gullash oldidan va yana 3-4 chisi tugunchalari tug'ilgandan keyin, hamda mevalarining o'sish davrida 20-25 kun oralatib beriladi. Go'ng sharbati sigir, qo'y va parranda go'ngidan (2:1:1 nisbatlarda) iborat bo'lib, ular ariq suvi bilan birga sug'orish egatlariga oqiziladi.

Issiqxonadagi apelsin novdalari fevral oxiri yoki mart oyi boshlarida o'sa boshlaydi. Bu ob-havo sharoitiga, o'simlikning yoshi, meva qilish darajasi va boshqa omillarga bog'liq. Lekin, ayni shu davrida havoning o'rtacha kunlik harorati 12oS, tuproq harorati esa 9oS bo'lishi kerak.

Shakl berish. Apelsin daraxtiga keng oval shaklni berish uchun, shu yilgi yosh novdalar va ancha eski shoxlar kesib tashlanadi. O'suvchi novdalarni chilpish va ularni qisqartirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari shox-shabbaning ichida bo'ladigan ko'k bachki novdalar kesib tashlanadi. Shox-shabbaning qalinlashib ketmasligi uchun har qaysi oldingi shoxda ko'pi bilan ikkita, eng kuchli shoxlarda esa uchtagacha novda qoldirishga ahamiyat berish kerak.

Kasallik va zararkunandalarga qarshi kurash. Issiqxonadagi apelsin daraxtlari ko'pincha yumshoq qurt, qalqondor, giyoh biti (shira) va kanallardan zararlanadi. Qalqondorni yo'qotish uchun o'simliklar zalonning 0,3 % li eritmasi bilan (5-6 kun oralatib 2 marta) yaxshilab purkaladi.

Qalqondorning axlati (eksrementi) ga zamburug' tushadi.

Bu kuya barglardan yuvilmaydi. Uni yo'qotish uchun barglarga qo'shimcha ravishda 1 % li bordos yoki 0,2% li keltan eritmasi sepiladi. O'simliklar gommox (tanadan yelim oqishi) bilan kasallanganda u boshlangan paytidayoq va yog'ochlikning zararlangan qismi to sog'lom qavatigacha kesib olinadi. Shundan keyin tozalangan joy 3% li mis kuporosi (to'tiyo eritmasi) bilan dezinfeksiya qilinadi va bog' qaynatmasi (bog' mumi) surtib qo'yiladi. Bunday qaynatma tayyorlash uchun konifol va asalari mumini (2:1) oz miqdorda mol yog'i qo'shib qizdiriladi.

Daraxt tanasining hamma aylanmasi gommox bilan zararlanganda, uni idizi bilan kovlab olib kuydirib tashlanadi, tuproq esa formalinning 1% li eritmasi bilan dezinfeksiyalanadi.

Xonaki apelsin parvarishlash. Xonaki apelsinlarning bo'yi unchalik baland bo'lmaydi. Uy sharoitida nafaqat gullay oladi, balki tuzukkina hosil ham beradi. Uni uy ichida, deraza oldida parvarishlash mumkin.

4.3. JIHOZ VA USKUNALAR

Ushbu loyiha doirasida loyiha tashabbuskori apelsinning O'zbekiston navini issiqxona xo'jaligi tashkil etib yetishtirishni maqsad qilgan.

Issiqxona, noqulay iqlim sharoitida ekinlarga sun'iy muhit (harorat, yorug'lik, namlik va boshqalar) yaratadigan inshootdir. Asosan, mavsumdan tashqari davrlarda mahsulot yetishtirish, issiqxona va ochiq dala uchun ko'chatlar o'stirishga xizmat qiladi.

Ishlatiladigan resurslar

Issiqxona oynaband yoki polimer plyonka, stekloplast va

hokazolar bilan o'ralgan bo'ladi. Yog'och yoki temir, po'lat, alyuminiy kabi metall uskunalardan tiklanadi. Issiqxonalarining xilma-xil turlari mavjud. Ular foydalanish muddatlari va davomiyligiga qarab, qishki hamda bahorgi; vazifasiga ko'ra, ko'chat o'stiriladigan va sabzavot yetishtiriladigan; sabzavotlarni o'stirish texnologiyasiga qarab — tuproqli va gidropon; ichki jihozlarga qarab — so'kchakli va tuproqli turlarga bo'linadi. Konstruktiv yechimi jihatdan issiqxonalar nur o'tkazuvchi nishab tomonlari miqdoriga qarab, bir, ikki va ko'p tomonlama nishabli turlarga bo'linadi.

Joylashuvi

O'zbekistonda, asosan, pomidor, bodring, rezavor ekinlar, sabzavot o'simliklari ko'chatlari, shuningdek, limon va manzarali o'simliklar issiqxonada yetishtiriladi. Yozi qisqa bo'lgan o'rta va shimoliy mintaqalarda issiqxonada turli sabzavot va boshqa qishloq xo'jaligi ekinlari yil bo'yi o'stiriladi, hosil olinadi va o'simliklarning yangi navi, hamda duragaylari yetishtirilib boshqa ilmiy tadqiqot ishlari olib boriladi. Qishki issiqxonalar yil bo'yi foydalanishga mo'ljallangan bo'lib, ularda sabzavotlar bahorgi issiqxonada o'stirish uchun ko'chatlar yetishtiriladi. U metall yoki temir-betondan ishlanadi. Bahorgi issiqxonalar yengil konstruksiyalardan sabzavotlar yerda o'stiriladigan qilib quriladi. Biologik issiqlik yoki quyosh nuri bilan isitiladi. Quyosh nuridan mukammal foydalanish uchun bir nishabli issiqxona tomi (qiyaligi 33-45°) janubga, ikki va ko'p nishablilarniki esa (29-33°) sharq va g'arbga qaratib quriladi. Issiqxona shakli jihatidan ham fonarsimon, angar va blokli kabi bir necha turlarga bo'linadi. Issiqxonalarda o'simlik tuproqda (geoponika), tuproqsiz (yoki gidropika) muhitda o'stirilishi mumkin.

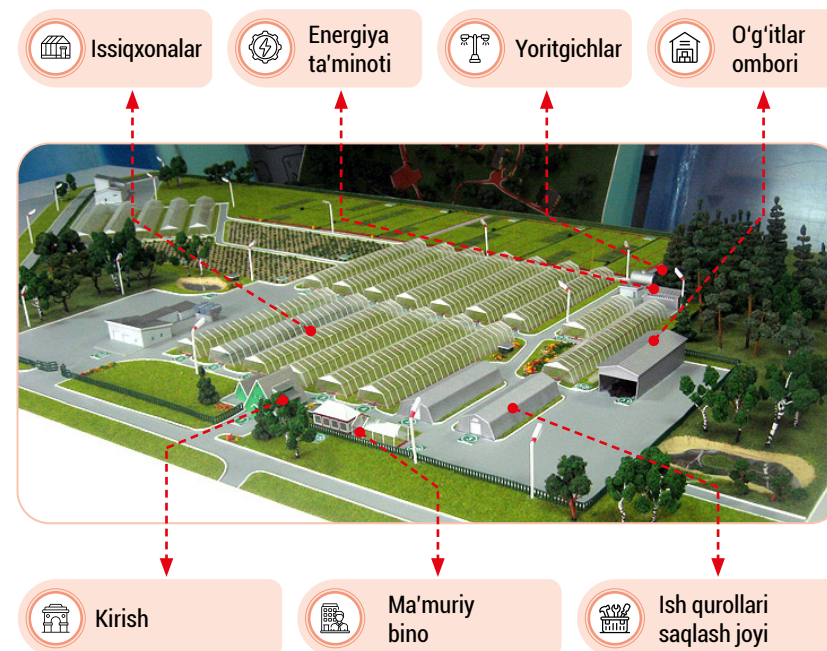
5. INFRASTRUKTURA

5.1. INFRASTRUKTURA

Loyihani amalga oshirish uchun maqbul joydan issiqxona kompleksi qurish uchun binolari bilan yer ijaraga olinadi. Zarur jihoz va uskunalarni binoda joylashishi uchun binoni moslashtirish zarur bo'ladi.

Ushbu loyihani amalga oshirish uchun binolar va joy tanlash alohida e'tibor talab qiladi. Issiqxona kompleksi atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatmaydi.

Bundan tashqari issiqxona kompleksi joylashgan hudud 380V li elektr energiyasi va suv ta'minoti bilan ta'minlangan bo'lishi zarur.

6. MARKETING KONSEPSIYASI

6.1. MARKETING KONSEPSIYASI

Zamonaviy dunyoda loyiha faqat iste'molchilarning talablarini e'tiborsiz qoldirmasa, muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Talablarni tadqiq qilish va mijozlarning maksimal talablarini qondirish samaradorligini oshirish uchun yangi mijozlarni qo'lga kiritishni, hamda mavjud mijozlarga sifatli xizmat ko'rsatishni, mahsulot yetkazib berishni davom ettirmoqchi bo'lgan tadbirkor, ular haqiqatan ham nimani xohlashlarini va ularga nima kerakligini bilishi kerak.

Bozorni segmentatsiya qilish turli xil obyektlar bo'yicha amalga oshiriladi, ammo marketingda eng katta e'tibor iste'molchilarning xohishlariga qaratiladi. Shu bilan iste'molchilar tashkilotning marketing harakatlariga turli xil qarashlari bo'yicha bozorni segmentatsiya qilishi kerak bo'ladi.

Bozor segmenti – o'xshash afzalliklarga ega bo'lgan, bir xil xususiyatlarga xos va marketing takliflariga bir xil javob beradigan iste'molchilar majmui.

Taklif tuzilmasidan kelib chiqib, bozorning quyidagi makrosegmentlarini ajratish kerak:

- **iste'mol bozori**
- **sanoat bozori.**

Iste'mol bozori. Bizning ushbu segmentdagi iste'molchilarimiz respublikaning turli yoshdagi, har xil daromad darajasi va oilaviy ahvoli turlicha bulgan barcha aholisidir.

O'zbekiston aholisi soni bo'yicha MDH mamlakatlari orasida Rossiyadan keyin ikkinchi o'rinda turadi. BMT Aholishunoslik jamg'armasining jahon reytingida respublika 41-o'rinni egallaydi. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston Respublikasining doimiy aholisi 2024-yil 22-aprel holatiga 37 milliondan ortiq kishini tashkil etdi.

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, aholi daromadlari o'sishda davom etmoqda.

O'zbekiston bozorida raqobatchi bo'lgan apelsin mahsulotini import qiluvchi ko'plab mahalliy korxonalar faoliyat ko'rsatmoqda. Ammo loyiha tashabbuskori apelsinni o'zi yetishtirganligi sababli bozor kon'yekturasiga qarab narxlarni belgilay olish ustunligiga ega. Shu sababli o'tkir raqobat kuzatilmaydi.

Assortiment nomi	O'lchov birligi	Sotish narxi (so'm)	
		Loyiha tashabbuskorida	Raqobatchilarda
Apelsin	kg	15	19

Nomlanishi	O'lchov birligi	Maksimal yetishtirishdagi soni	Sotish narxi (ming so'm)	Summasi (ming so'm)
Apelsin	kg	16 000	15	240 000

7. MAHSULOT YETISHTIRISH REJASI

7.1. MAHSULOT YETISHTIRISH REJASI

Loyihani samarali amalga oshirish uchun loyiha tashabbuskori quyidagi tadbirlarni amalga oshirishi lozim bo'ladi:

1. Loyiha konsepsiyasini ishlab chiqish;
2. Loyiha texnik-iqtisodiy asoslarini, moliyaviy hisob-kitoblarini va marketing strategiyalarini ishlab chiqish;
3. Loyiha tashabbuskori yuridik shaxs sifatida tashkilotini davlat ro'yxatidan o'tkazish;
4. Issiqxona quruvchi tashkilotlar, tomchilatib sug'orish tizimini o'rnatuvchi tashkilot, ko'chat yetkazib beruvchilar va boshqa mol yetkazib beruvchi tashkilotlar bilan shartnomalar tuzish;
5. Kredit tashkilotlari bilan muzokaralar o'tkazish va moliyalashtirish manbalarini aniqlash;

6. Loyihani moliyalashtirish hujjatlarini ishlab chiqish va bankka taqdim etish;

7. Bank tomonidan moliyalashtirishning ochilishi;

8. Issiqxona qurilishini yakunlash, tomchilatib sug'orish tizimini o'rnatish, ko'chatlarni qabul qilish;

9. Yerni bloklarga, kataklarga, qatorlarga ajratish;

10. Tuproqni tayyorlash va ko'chatlarni ekish;

11. Ko'chatlarni parvarishlash;

12. Sug'orish tizimini tartibga solish;

13. Qatorlarda gerbitsid bilan begona o'tlarni doimiy tozalash, meliorativ ishlar;

14. Hosil olish;

15. Sotishni tashkil qilish.

Loyiha tashabbuskori loyihani amalga oshirishning ikkinchi yilida 50% dan hosil yetishtirish quvvatlarini bosqichma-bosqich o'zlashtirishni va loyihani amalga oshirishning oltinchi yilidan hosil yetishtirish quvvatini 100% ga yetkazishni rejalashtirishi zarur.

Yillar bo'yicha quvvatlarni o'zlashtirish koeffitsiyenti:

Ko'rsatkichlar	1-yil	2-yil	3-yil	4-yil	5-yil	6-yil	7-yil
Quvvat o'zlashtirilishi % da	0%	50%	60%	80%	90%	100%	100%

8. HR REJASI

8.1. HR REJASI

Loyiha tashabbuskori har bir xodim loyihaning muvaffaqiyatiga to'liq hissa qo'shishi va shu bilan birga o'zining professional, shaxsiy o'sishi va ijtimoiy himoyalangan bo'lishi uchun barcha zarur amallarni bajarishi lozim. Mehnat haqi adolatli bo'lishiga va xodim hamda loyiha tashabbuskori o'rtasidagi munosabatlarning sheriklik tamoyillarini aks ettirishiga intilishi kerak.

Ushbu loyihada xodimlarning soni - 2 kishini, shu jumladan ma'muriy va boshqaruv xodimlari - 1 kishini, ishchi xodimlar - 1 kishini tashkil qiladi.

(ming so'mda)

Xodimlar	Soni	Ish haqi	Oylik ish haqi	Ijtimoiy soliq (12%)	Jami
1. Boshqaruv va adminstratsiya					
Bosh direktor	1	1 500	1 500	180	1 680
Jami	1		1 500	180	1 680
2. Issiqxona xo'jaligi					
Ishchi	1	1 300	1 300	156	1 456
Jami	1		1 300	156	1 456
JAMI XODIMLAR	2		2 800	336	3 136
JAMI YILIGA			33 600	4 032	37 632

9. MOLIYAVIY REJA

9.1. MOLIYAVIY REJA

Loyihani amalga oshirish uchun zarur bo'lgan vaqt (uni moliyalashtirishdan tortib, kredit va foizlarni to'lash bilan amalda yakunlashgacha) 7 yilni tashkil etadi.

Kredit mablag'larini jalb qilish bo'yicha tashkiliy tadbirlarni o'tkazish, shartnomalarni rasmiylashtirish uchun yana 1 oy kerak bo'ladi.

Shunday qilib, loyihaning umumiy davomiyligi 7 yilni tashkil etadi, bu yerda birinchi oy investitsiya davri hisoblanadi.

Ushbu loyihani o'z mablag'lari va jalb qilinadigan kredit mablag'lari hisobidan moliyalashtirish zarur.

Loyiha qiymati (byudjet) 150 mln. so'mni (shundan 100 mln. so'mi kredit mablag'lari hisobidan) tashkil etadi.

Loyiha qiymati, shuningdek, butun loyiha bo'yicha xarajatlar tarkibi ilovalarda keltirilgan.

(ming so'mda)

Tarkibiy qismlar	Summa (ming so'm)	Tuzulishi
O'z mablag'i		
Asosiy vositalar	30 000	20%
Aylanma kapital	20 000	13%
Jami o'z mablag'lari	50 000	33%
KREDIT RESURSLARI		
Kredit summasi	100 000	67%
Jami moliyalashtirish manbalari	150 000	100%

9.1. LOYIHANI AMALGA OSHIRISH UCHUN OLINADIGAN KREDIT SHARTLARI

Ushbu loyihani moliyalashtirish uchun kredit olish, bank orqali quyidagi shartlar asosida amalga oshiriladi:

- kreditning qaytarish muddati - 7 yil;
- yillik foiz stavkasi - 18%;
- imtiyozli davr - 24 oy;
- kredit bo'yicha asosiy qarzni to'lash davriyligi – qaytarish jadvaliga muvofiq.

9.2. LOYIHANI MOLIYALASHTIRISH: MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMI VA MANBALARI

Loyiha kredit mablag'lari va o'z mablag'lari hisobidan issiqxonalarda apelsin yetishtirish uchun moliyalashtiriladi.

(ming so'mda)

Asosiy vositalar va TMZ larning nomi	O'lchov birligi	Soni	Narxi	Summasi	Pul mablag'lari manbaasi	
					Bank krediti	O'z mablag'lari
Issiqxona majmuasi						
Tomchilatib sug'orish to'plami	20 sotix	1	10 000	10 000	10 000	-
Apelsin ko'chatlari 2 yillik	ming so'm	400	120	48 000	48 000	
Issiqxona majmuasining qurilish-montaj ishlari						
Qurilish montaj ishlari	m ²	2000	36	72 000	42 000	30 000
Jami				130 000	100 000	30 000
Jami investitsiyalar				130 000		

Kredit mablag'larining (ulardan foydalanilgan taqdirda) o'zini-o'zi qoplashi va o'z vaqtida qaytarilishini hisobga olgan holda iqtisodiy samaradorlikni baholashda:

loyiha tashabbuskori daromadlarni va zararlarni hisoblashda soliqlar va boshqa ajratmalarni ularni qo'llash bo'limlari bo'yicha hisobga olishi;

loyihani amalga oshirishdan kutilayotgan foydani, pul oqimini ishlab chiqarish va sotish rejasiga muvofiq hisoblashi;

foyda va zararlar to'g'risidagi hisobotni tuzishda loyiha tashabbuskori qanday soliq to'lovchisi ekanligini hisobga olishi zarur.

10. XULOSALAR

10.1. XULOSALAR

1. **37,6 mln. so'm**lik mehnatga haq to'lash fondi bilan 2 ta ish o'rni tashkil etiladi.

2. Mahsulot ishlab chiqarish hajmi o'rtacha **192 mln. so'm**ga yetkaziladi.

3. Investitsiya davrining oxirida barcha majburiyatlar qaytarilgandan so'ng korxona ixtiyorida **530,8 mln. so'm** ekvivalentidagi pul mablag'lari qoladi, bu esa issiqxona kompleksini yanada modernizatsiyalash va mahsulot turini kengaytirish imkonini beradi.

4. Yillik rentabellik ko'rsatkichlari ijobiy va yuqori. 7 yildan so'ng tashkilot **1,1 mlrd. so'm**dan yuqori daromad ko'radi.

5. Mutlaq likvidlik koeffitsiyenti (to'lov qobiliyati) faoliyatning 1-yilida **6,0** ni, 7-yilda esa **82,1** ni tashkil etadi.

6. O'z aylanma mablag'lari bilan ta'minlanganlik koeffitsiyenti 2-yil faoliyat uchun -3,5 ni tashkil qiladi, 7-yil esa bu ko'rsatkich 1,0 ga teng bo'ladi. Bu 7-yil faoliyat uchun xo'jalik o'zini o'z aylanma mablag'lari bilan **100%** ta'minlaydi degan ma'noni anglatadi.

7. Loyihaning rentabelligi foyda bilan bir xil tendensiyaga ega. Mahalliy sharoitlar uchun loyiha rentabelligi juda yuqori. Agar aktivlarning rentabelligi xizmat faoliyatning 2-yilida **28%**, 7-yilda **42%** ni tashkil qilsa, sotish rentabelligi faoliyatning 2-yilida **24%** ni, 7-yilda esa **64%** ni tashkil qiladi.

8. Faoliyatning 2-yilida xarajatlar ulushi **57%** ni, 7-yilida esa **31%** ni tashkil etadi. Bu shuni anglatadiki, faoliyatning 2-yilida har bir ishlab topilgan 100 so'm uchun xarajatlar 57 so'mni,

daromadlar esa 43 so'mni, 7-yilda esa xarajatlar 31 so'mni, daromadlar esa 69 so'mni tashkil etadi.

9. IRR (ichki daromadlik normasi) **41,71%** ni tashkil qiladi.

10. NPV (toza diskontlangan daromad) **323,3 mln. so'mni** tashkil etadi

11. O'z-o'zini qoplash muddati, diskontsiz, **3 yilu 4 oy**, 10% diskontni hisobga olgan holda **3 yilu 7 oy**.

12. Zararsiz ishlash nuqtasi **15,00%.**

Umuman olganda, mazkur loyiha doirasida o'tkazilgan tadqiqotlar loyiha tashabbuskorining mukammal moliyaviy holatga va ijobiy tendensiyaga erishishini ko'rsatmoqda.

Ushbu xulosa loyihaning investitsion jozibadorligini ko'rsatadi.

11. LOYIHANING HISOB-KITOB QISMI

1-jadval

Loyihaning boshlang'ich va yakuniy ko'rsatkichlari
(ming so'mda)

Loyiha nomi	Issiqxonalarda apelsin yetishtirish
Loyiha ma'lumotlari	
Ishlab chiqarish	Apelsin yetishtirish
Loyihaning umumiy qiymati	150 000
O'z mablag'lari	50 000
Bank krediti	100 000
Loyiha ishlab chiqilgan sana	16.06.2024 yil
Kredit oluvchi	Loyiha tashabbuskori
Kredit oluvchi manzili	O'zbekiston Respublikasi
Bisnes reja uchun mas'ul shaxs	
Telefon	+998 93 183 22 88
Dollar kursi	12 700

2-jadval

Loyihaning boshlang'ich qiymati (ming so'mda)

Nomi	Summa	Loyihada ishtirok etish			
		Kredit	%	O'z mablag'lari	%
Tomchilatib sug'orish to'plami	10 000	10 000	100%	-	0%
Issiqxona majmuasining qurilish-montaj ishlari	72 000	42 000	58%	30 000	42%
Apelsin ko'chatlari 2 yillik	48 000	48 000	100%	-	0%
Jami asosiy vositalar	130 000	100 000	77%	30 000	23%
Aylanma kapital	20 000		0%	20 000	100%
Jami	150 000	100 000	67%	50 000	33%

3-jadval

Moliyaviy reja (ming so'mda)

Tarkibiy qismlar	Summa (ming so'm)	Tuzulishi
O'z mablag'i		
Asosiy vositalar	30 000	20%
Aylanma kapital	20 000	13%
Jami o'z mablag'lari	50 000	33%
KREDIT RESURSLARI		
Kredit summasi	100 000	67%
Jami moliyalashtirish manbalari	150 000	100%

4-jadval

Asosiy vositalar va inventarlarni sotib olish uchun mablag'larni taqsimlash (ming so'mda)

Asosiy vositalar va TMZ larning nomi	O'lchov birligi	Soni	Narxi	Summasi	Pul mablag'lari manbaasi	
					Bank krediti	O'z mablag'lar
Issiqxona majmuasi						
Tomchilatib sug'orish to'plami	20 sotix	1	10 000	10 000	10 000	-
Apelsin ko'chatlari 2 yillik	ming so'm	400	120	48 000	48 000	
Issiqxona majmuasining qurilish-montaj ishlari						
Qurilish montaj ishlari	m ²	2000	36	72 000	42 000	30 000
Jami				130 000	100 000	30 000
Jami investitsiyalar				130 000		

5-jadval

Ta'sisichilar (ming so'mda)

Komponentlar	O'z mablag'laridan	Ulush, % da	Bank krediti hisobidan	Ulush, % da	Jami
Loyihaning umumiy qiymati	50 000	33%	100 000	67%	150 000
Asosiy vositalar			48 000		
Uskunalar	-		10 000		
Qurilish montaj ishlari	30 000		42 000		
Moliyaviy xarajatlar	20 000				

6-jadval

Ishlab chiqarish rejasi

Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil	Jami
Apelsin	kg	0	8 000	9 600	12 800	14 400	16 000	16 000	76 800
Jami		0	8 000	9 600	12 800	14 400	16 000	16 000	76 800

7-jadval

Mahsulot sotilishi rejasi (ming so'mda)

Ko'rsatkichlar	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil	Jami
Apelsin	-	120 000	144 000	192 000	216 000	240 000	240 000	1 408 000
Jami	-	120 000	144 000	192 000	216 000	240 000	240 000	1 408 000

8-jadval

Ishlab chiqarish prognozi parametrlari (ming so'mda)

Mahsulot turi	O'lchov birligi	Ishlab chiqarish hajmi														
		1 - yil			2 - yil		3 - yil		4 - yil		5 - yil		6- yil		7- yil	
		0%	Quvvatda		50%	Quvvatda	60%	Quvvatda	80%	Quvvatda	90%	Quvvatda	100%	Quvvatda	100%	Quvvatda
		Soni	Narxi	Summasi	Soni	Summasi	Soni	Summasi	Soni	Summasi	Soni	Summasi	Soni	Summasi	Soni	Summasi
Sitrus mevalar			0		120 000		144 000		192 000		216 000		240 000		240 000	
Jumladan																
Apelsin	kg	0	15,0	0	8 000	120 000	9 600	144 000	12 800	192 000	14 400	216 000	16 000	240 000	16 000	240 000

9-jadval

Ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxini hisoblash (ming so'mda)

№	Nomi	O'lchov birligi	Narxi	Apelsin		Jami	
				Soni	Summasi	Soni	Summasi
1	Noorganik o'g'it						
1.1	Kaliy	kg	12	0,0250	0,30	400,0	4 800
1.2	Superfosfat	kg	4	0,0250	0,10	400,0	1 600
1.3	Calcium Nitrate	kg	17	0,0031	0,05	50,0	850
1.4	Ammoniy sulfat	kg	2,6	0,0250	0,07	400,0	1 040
2	Organik o'g'it						
2.1	Qoramol go'ngi	kg	0,125	10,000	1,25	4 000	500
3	Kasalliklar va zararkunandalarga qarshi kimyoviy moddalar	kg	30	0,100	3,00	40	1 200
4	Suv	m ³	1,50	0,5	0,75	1 000	1 500
5	Energiya	kVt*soat	0,90		0,11	1 875	1 688
6	Boshqa ishlab chiqarish xarajatlari	ming so'm			2,09		33 372
7	Umumiy xarajat	ming so'm			7,71		46 550
8	Boshqaruv xarajatlari	ming so'm			1,75		28 070
9	Umumiy xarajat				9,46		74 620
10	Kredit foizi	ming so'm			1,13		18 000
11	Soliq to'lashdan oldingi foyda	ming so'm			4,41		147 380
12	Aylanmadan soliq	ming so'm	4%	-	0,60		9 600
13	Sof foyda	ming so'm		-	3,81		137 780
14	Mahsulot narxi	ming so'm			15,0	-	240 000
15	Ko'chat soni	dona			400		
16	Bir dona ko'chat maksimal hosildorligi	kg			40		
17	Maksimal yetishtirish	kg			16 000		
18	Sotish hajmi	ming so'm			240 000	240 000	
19	Umumiy savdo hajmidagi ulush	%			100%		57%

10-jadval

Shartli-doimiy harajatlar (ming so'mda)

Nº	Nomlanishi	O'lchov birligi	Soni (yillik)	Narxi	Yillik xarajatlar
Tashkilot bo'yicha jami					61 442,4
1	Boshqaruv xarajatlari			2 102,2	25 670,4
1.1	Xodimlarning ish haqi ajratmalar bilan	ming so'm	12,0	1 680,0	20 160
1.2	Suv solig'i	m ³	1 000	0,450	450
2	Ishlab chiqarish xarajatlari			2 781,0	33 372,0
2.1	Asboblarning va boshqa mehnat vositalari hamda buyumlari	ming so'm	12,0	200,0	2 400
2.2	Xodimlarning ish haqi ajratmalar bilan	ming so'm	12,0	1 456,0	17 472
2.3	Asosiy vositalar va nomoddiy aktivlarning eskirishi	ming so'm	12,0	825,0	9 900
2.4	Boshqa xarajatlar	ming so'm	12,0	300,0	3 600
3	Marketing xarajatlari			200,0	2 400,0
3.1	Boshqa xarajatlar	ming so'm	12,0	200,0	2 400

11-jadval

Shtat jadvali (ming so'mda)

Xodimlar	Soni	Ish haqi	Oylik ish haqi	Ijtimoiy soliq (12%)	Jami
1. Boshqaruv va adminstratsiya					
Bosh direktor	1	1 500	1 500	180	1 680
Jami	1		1 500	180	1 680
2. Issiqxona xo'jaligi					
Ishchi	1	1 300	1 300	156	1 456
Jami	1		1 300	156	1 456
JAMI XODIMLAR	2		2 800	336	3 136
JAMI YILIGA			33 600	4 032	37 632

12-jadval

NPV, IRR va loyiha o'zini-o'zi qoplash muddati (ming so'mda)

Investitsiya summasi		150 000		
Davr	Sof daromad	Diskontsiz kummulyativ saldo	10% diskont stavkasida sof daromad PV	10% diskontda kummulyativ saldo
1- yil	1 239	-148 761	1 126	-148 874
2- yil	51 939	-96 822	42 925	-105 949
3- yil	82 565	-14 257	62 032	-43 917
4- yil	125 944	111 686	86 021	42 104
5- yil	150 612	262 298	93 518	135 623
6- yil	173 294	435 592	97 820	233 443
7- yil	175 280	610 873	89 946	323 389
	PV			NPV
10%	473 389			323 389
IRR	41,71%			
Diskontsiz to'lov muddati	3 yil 4 oy			
10% diskontda to'lov muddati	3 yil 7 oy			

13-jadval

Kredit qaytarish rejasi (ming so'mda)

Investitsion davr			1	oy	
Kredit foizi			18	%	
So'ndirish muddati			7	yil	
Imtiyozli davr			2	oy	
Investitsiya summasi			100 000	ming so'm	
Qaytarish davri		Kredit qoldig'i	Asosiy qarz qaytarilishi	Hisoblangan foizlar	Jami to'lov
1- yil	1- oy	100 000		1 500	1 500
	2- oy	100 000		1 500	1 500
	3- oy	100 000		1 500	1 500
	4- oy	100 000		1 500	1 500
	5- oy	100 000		1 500	1 500
	6- oy	100 000		1 500	1 500
	7- oy	100 000		1 500	1 500
	8- oy	100 000		1 500	1 500
	9- oy	100 000		1 500	1 500
	10- oy	100 000		1 500	1 500
	11- oy	100 000		1 500	1 500
	12- oy	100 000		1 500	1 500
2- yil	1- oy	100 000		1 500	1 500
	2- oy	100 000		1 500	1 500
	3- oy	100 000		1 500	1 500
	4- oy	100 000		1 500	1 500
	5- oy	100 000		1 500	1 500
	6- oy	100 000		1 500	1 500
	7- oy	100 000		1 500	1 500
	8- oy	100 000		1 500	1 500
	9- oy	100 000		1 500	1 500
	10- oy	100 000		1 500	1 500
	11- oy	100 000		1 500	1 500
	12- oy	100 000		1 500	1 500
3- yil	1- oy	100 000	1 667	1 500	3 167
	2- oy	98 333	1 667	1 475	3 142
	3- oy	96 667	1 667	1 450	3 117
	4- oy	95 000	1 667	1 425	3 092
	5- oy	93 333	1 667	1 400	3 067
	6- oy	91 667	1 667	1 375	3 042
	7- oy	90 000	1 667	1 350	3 017
	8- oy	88 333	1 667	1 325	2 992
	9- oy	86 667	1 667	1 300	2 967
	10- oy	85 000	1 667	1 275	2 942
	11- oy	83 333	1 667	1 250	2 917
	12- oy	81 667	1 667	1 225	2 892

4- yil	1- oy	80 000	1 667	1 200	2 867
	2- oy	78 333	1 667	1 175	2 842
	3- oy	76 667	1 667	1 150	2 817
	4- oy	75 000	1 667	1 125	2 792
	5- oy	73 333	1 667	1 100	2 767
	6- oy	71 667	1 667	1 075	2 742
	7- oy	70 000	1 667	1 050	2 717
	8- oy	68 333	1 667	1 025	2 692
	9- oy	66 667	1 667	1 000	2 667
	10- oy	65 000	1 667	975	2 642
	11- oy	63 333	1 667	950	2 617
	12- oy	61 667	1 667	925	2 592
5- yil	1- oy	60 000	1 667	900	2 567
	2- oy	58 333	1 667	875	2 542
	3- oy	56 667	1 667	850	2 517
	4- oy	55 000	1 667	825	2 492
	5- oy	53 333	1 667	800	2 467
	6- oy	51 667	1 667	775	2 442
	7- oy	50 000	1 667	750	2 417
	8- oy	48 333	1 667	725	2 392
	9- oy	46 667	1 667	700	2 367
	10- oy	45 000	1 667	675	2 342
	11- oy	43 333	1 667	650	2 317
	12- oy	41 667	1 667	625	2 292
6- yil	1- oy	40 000	1 667	600	2 267
	2- oy	38 333	1 667	575	2 242
	3- oy	36 667	1 667	550	2 217
	4- oy	35 000	1 667	525	2 192
	5- oy	33 333	1 667	500	2 167
	6- oy	31 667	1 667	475	2 142
	7- oy	30 000	1 667	450	2 117
	8- oy	28 333	1 667	425	2 092
	9- oy	26 667	1 667	400	2 067
	10- oy	25 000	1 667	375	2 042
	11- oy	23 333	1 667	350	2 017
	12- oy	21 667	1 667	325	1 992
7- yil	1- oy	20 000	1 667	300	1 967
	2- oy	18 333	1 667	275	1 942
	3- oy	16 667	1 667	250	1 917
	4- oy	15 000	1 667	225	1 892
	5- oy	13 333	1 667	200	1 867
	6- oy	11 667	1 667	175	1 842
	7- oy	10 000	1 667	150	1 817
	8- oy	8 333	1 667	125	1 792
	9- oy	6 667	1 667	100	1 767
	10- oy	5 000	1 667	75	1 742
	11- oy	3 333	1 667	50	1 717
	12- oy	1 667	1 667	25	1 692
Jami			100 000	81 750	181 750

14-jadval

Sotilgan mahsulot xarajatlari (ming so'mda)

Xarajatlar	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6- yil	7- yil	Jami
	0%	50%	60%	80%	90%	100%	100%	
Ishlab chiqarish tannarxi	33 372	39 961	41 279	43 914	45 232	46 550	46 550	296 856
Jumladan								
Xom-ashyo va materiallar	-	5 745	6 894	9 192	10 341	11 490	11 490	55 152
Elektr energiya, tabiiy gaz va suv	-	844	1 013	1 350	1 519	1 688	1 688	8 100
Ishlab chiqarish xarajatlari	33 372	33 372	33 372	33 372	33 372	33 372	33 372	233 604
Shu jumladan amortizatsiya	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	69 300
Boshqa xarajatlar								-
Davr xarajatlari	28 070	28 070	28 070	28 070	28 070	28 070	28 070	196 493
Boshqaruv xarajatlari	25 670	25 670	25 670	25 670	25 670	25 670	25 670	179 693
Shu jumladan amortizatsiya	-	-	-	-	-	-	-	-
Marketing xarajatlari	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	16 800
Boshqa xarajatlar	-							-
Moliyaviy xarajatlar								
Kredit foizlari	18 000	18 000	16 350	12 750	9 150	5 550	1 950	81 750
Jami xarajatlar	79 442	86 031	85 699	84 734	82 452	80 170	76 570	575 099

15-jadval

Moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot (ming so'mda)

Ko'rsatkichlar	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil	Jami
Sof daromad	-	120 000	144 000	192 000	216 000	240 000	240 000	1 152 000
Ishlab chiqarish tannarxi	33 372	39 961	41 279	43 914	45 232	46 550	46 550	296 856
Yalpi daromad	- 33 372	80 039	102 722	148 086	170 768	193 451	193 451	855 144
Davr xarajatlari								
Boshqaruv xarajatlari	25 670	25 670	25 670	25 670	25 670	25 670	25 670	179 693
Marketing xarajatlari	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	16 800
Boshqa xarajatlar	-	-	-	-	-	-	-	-
Operatsion foyda	- 61 442	51 969	74 651	120 016	142 698	165 380	165 380	658 651
Moliyaviy xarajatlar								
Foizlar	18 000	18 000	16 350	12 750	9 150	5 550	1 950	81 750
Soliqlardan oldingi foyda	- 79 442	33 969	58 301	107 266	133 548	159 830	163 430	576 901
Aylanmadan soliq	-	4 800	5 760	7 680	8 640	9 600	9 600	46 080
Sof foyda	- 79 442	29 169	52 541	99 586	124 908	150 230	153 830	530 821

Moliyaviy ko'rsatkichlar (ming so'mda)

16-jadval

Amortizatsiya hisobi (ming so'mda)

Asosiy vositalarning nomi	Bank krediti hisobidan	O'z mablag'lari hisobidan	Amortizatsiya stavkasi
Tomchilatib sug'orish to'plami	10 000	-	15%
Apelsin ko'chatlari 2 yillik	48 000		10%
Qurilish montaj ishlari	42 000	30 000	5%
Jami	100 000	30 000	

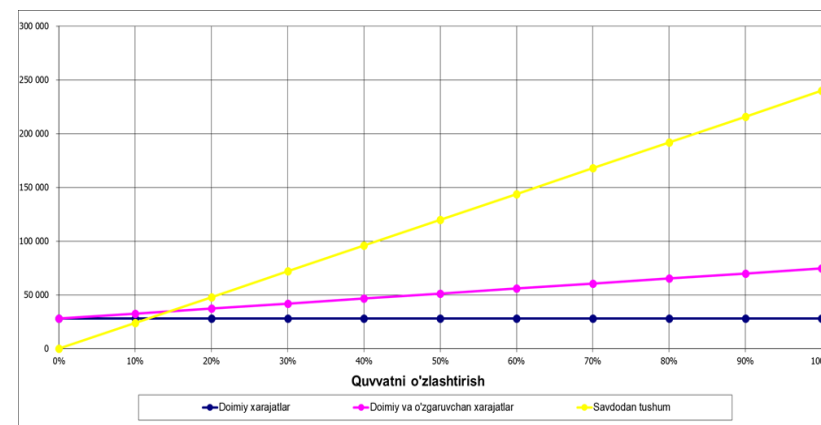
Ko'rsatkichlar	1-yil	2-yil	3-yil	4-yil	5-yil	6-yil	7-yil	Jami
Amortizatsiya xarajatlari	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	69 300

17-jadval

Zararsiz ishlash nuqtasi 15% (ming so'mda)

Quvvatni o'zlashtirish	Doimiy xarajatlar	O'zgaruvchan xarajatlar	Doimiy va o'zgaruvchan xarajatlar	Savdodan tushum
0%	28 070	-	28 070	-
10%	28 070	4 655	32 725	24 000
20%	28 070	9 310	37 380	48 000
30%	28 070	13 965	42 035	72 000
40%	28 070	18 620	46 690	96 000
50%	28 070	23 275	51 345	120 000
60%	28 070	27 930	56 000	144 000
70%	28 070	32 585	60 655	168 000
80%	28 070	37 240	65 310	192 000
90%	28 070	41 895	69 965	216 000
100%	28 070	46 550	74 620	240 000

Quvvatni o'zlashtirish

18-jadval

Aylanma mablag'lar rejasi (ming so'mda)

Kirim davri	Kirish muddati	Aylanma koeffitsiyenti
Sotish	30 kun	12
Xom-ashyo va materiallarni sotib olish	30 kun	12

Ko'rsatkichlar	0- davr	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6- yil	7- yil
Sof foyda		-	120 000	144 000	192 000	216 000	240 000	240 000
Ishlab chiqarish tannarxi		33 372	39 961	41 279	43 914	45 232	46 550	46 550
Jumladan								
Xom-ashyo va materiallar	-	-	479	575	766	862	958	958
Pul mablag'lari	50 000							
Debitor qarzdorlik		-	10 000	12 000	16 000	18 000	20 000	20 000
Kreditor qarzdorlik		2 781	3 330	3 440	3 660	3 769	3 879	3 879
Sof aylanma mablag'lar	50 000	- 2 781	7 149	9 135	13 107	15 092	17 078	17 078
Aylanma mablag'lardagi o'zgarish		- 52 781	9 930	1 986	3 972	1 986	1 986	-

19-jadval

Pul oqimi hisobi (ming so'mda)

Ko'rsatkichlar	0- davr	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6- yil	7- yil	Jami
Sof tushum		-	120 000	144 000	192 000	216 000	240 000	240 000	1 152 000
Aylanma mablag'lardagi o'zgarish		- 52 781	9 930	1 986	3 972	1 986	1 986	-	- 32 922
Sotishdan tushgan pul		52 781	110 070	142 014	188 028	214 014	238 014	240 000	1 184 922
Ishlab chiqarish tannarxi		23 472	30 061	31 379	34 014	35 332	36 650	36 650	227 556
Yalpi tushum		29 309	80 010	110 636	154 014	178 682	201 365	203 351	957 366
Davr xarajatlari		28 070	28 070	28 070	28 070	28 070	28 070	28 070	196 493
Operatsion pul oqimi A		1 239	51 939	82 565	125 944	150 612	173 294	175 280	760 873
O'z mablag'lari	50 000								50 000
Investitsiya	100 000								100 000
Investitsiyaning qo'shilishi		150 000							150 000
Asosiy qarz C		-	-	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	100 000
Foizlar B		18 000	18 000	16 350	12 750	9 150	5 550	1 950	81 750
Aylanmadan soliq D		-	4 800	5 760	7 680	8 640	9 600	9 600	46 080
Sof pul tushumi	150 000	- 16 761	29 139	40 455	85 514	112 822	138 144	143 730	533 043
Divident chiqarish		-	-	-	-	62 454	75 115	76 915	214 484
Kummulyativ pul tushumi	150 000	- 16 761	12 378	52 833	138 346	188 714	251 744	318 559	318 559
Qarzni qoplash koeffitsiyenti (A-D)/(B+C)		0,1	2,6	2,1	3,6	4,9	6,4	7,5	3,9

20-jadval

Kutilayotgan Balans (ming so'mda)

Ko'rsatkichlar	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil
Kummulyativ pul tushumi	- 16 761	12 378	52 833	138 346	188 714	251 744	318 559
Debitor qarzdorlik	-	10 000	12 000	16 000	18 000	20 000	20 000
TMZ	-	479	575	766	862	958	958
Joriy aktivlar	- 16 761	22 856	65 407	155 112	207 576	272 701	339 516
Asosiy vositalar	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Amortizatsiya	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900	9 900
Kummulyativ amortizatsiya	9 900	19 800	29 700	39 600	49 500	59 400	69 300
Asosiy vositalar balans qiymati	90 100	80 200	70 300	60 400	50 500	40 600	30 700
Jami aktivlar	73 339	103 056	135 707	215 512	258 076	313 301	370 216
Kreditor qarzdorlik	2 781	3 330	3 440	3 660	3 769	3 879	3 879
O'z mablag'lari	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Uzoq muddatli kreditlar	100 000	100 000	80 000	60 000	40 000	20 000	-
Taqsimlanmagan foyda	- 79 442	- 50 274	2 267	101 853	164 307	239 422	316 337
Jami passivlar	73 339	103 056	135 707	215 512	258 076	313 301	370 216

21-jadval

To'lov qobiliyati va likvidlikni baholash (ming so'mda)

Agregat	Balans moddasi	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil
A1	Yuqori likvid aktivlar	-16 761	12 378	52 833	138 346	188 714	251 744	318 559
P1	Yuqori dolzarb majburiyatlar	2 781	3 330	3 440	3 660	3 769	3 879	3 879
	To'lov profitsiti (+) yoki defitsiti(-)	-19 542	9 048	49 393	134 687	184 945	247 864	314 679
A2	Tez sotiladigan aktivlar	0	10 000	12 000	16 000	18 000	20 000	20 000
P2	Qisqa muddatli passivlar	0	0	0	0	0	0	0
	To'lov profitsiti (+) yoki defitsiti(-)	0	10 000	12 000	16 000	18 000	20 000	20 000
A3	Sekin sotiladigan aktivlar	0	479	575	766	862	958	958
P3	Uzoq muddatli passivlar	100 000	100 000	80 000	60 000	40 000	20 000	0
	To'lov profitsiti (+) yoki defitsiti(-)	-100 000	-99 521	-79 425	-59 234	-39 138	-19 042	958
A4	Qiyin sotiladigan aktivlar	90 100	80 200	70 300	60 400	50 500	40 600	30 700
P4	Doimiy passivlar	-29 442	-274	52 267	151 853	214 307	289 422	366 337
	To'lov profitsiti (+) yoki defitsiti(-)	119 542	80 474	18 033	-91 453	-163 807	-248 822	-335 637

Likvidlik koeffitsiyentlar

Nº	Koeffitsiyent	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil
1	Absolyut likvidlik (to'lov qobiliyati)	-6,0	3,7	15,4	37,8	50,1	64,9	82,1
2	Vaqtinchalik qamrov (tez likvidlik)	-6,0	6,7	18,8	42,2	54,8	70,1	87,3
3	Qamrov koeffitsiyenti (joriy likvidlik)	-6,0	6,9	19,0	42,4	55,1	70,3	87,5
4	Debitorlik va kreditorlik qarzlarning nisbati		0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2
5	O'z aylanma mablag'lari bilan ta'minlanish koeffitsiyenti Koc	7,13	-3,5	-0,3	0,6	0,8	0,9	1,0

22-jadval

Aktivlarning aylanishi ko'rsatkichlari

Nomi	1 - yil		2- yil		3- yil		4- yil		5- yil		6- yil		7- yil	
	Koef.	kunlarda	Koef.	kunlarda	Koef.	kunlarda	Koef.	kunlarda	Koef.	kunlarda	Koef.	kunlarda	Koef.	kunlarda
Kapitalning umumiy aylanuv koeffitsiyenti (Kuak)	-	-	1,16	309	1,06	339	0,89	404	0,84	430	0,77	470	0,65	555
Aylanma aktivlarning aylanishi koeffitsiyenti (Aaak)	-	-	5,25	69	2,20	164	1,24	291	1,04	346	0,88	409	0,71	509
Moddiy aylanma aktivlarning (zaxiralarning) aylanuv koeffitsiyenti (Maaak)	-	-	250,65	1	250,65	1	250,65	1	250,65	1	250,65	1	250,65	1
Debitorlik qarzlarning aylanish koeffitsiyenti (Dqak)	-	-	12,00	30	12,00	30	12,00	30	12,00	30	12,00	30	12,00	30
Kreditorlik qarzlarning aylanish koeffitsiyenti (Kqak)	-	-	36,04	10	41,86	9	52,47	7	57,30	6	61,87	6	61,87	6
O'z kapitalining aylanish koeffitsiyenti (O'kak)	-	-	2,40	150	2,88	125	3,84	94	4,32	83	4,80	75	4,80	75

23-jadval

Rentabellik ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar		1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil
Sotish rentabelligi	Sof foyda / Sof tushum	-	24%	36%	52%	58%	63%	64%
Aktivlar rentabelligi	Sof foyda / Jami aktivlar	-	28%	39%	46%	48%	48%	42%
O'z (aksiyadorlik) kapitalining rentabelligi	Sof foyda / O'z mablag'lari	-	58%	105%	199%	250%	300%	308%
Xarajatlar rentabelligi	Sof foyda / (Tannarx + Davr xarajatlari)	-	43%	76%	138%	170%	201%	206%
Aylanmadan tashqari aktivlarning rentabelligi	Sof foyda / Sof qat'iy aktivlar	-	36%	75%	165%	247%	370%	501%
Aylanma aktivlarning rentabelligi	Sof foyda / Joriy aktivlar	-	128%	80%	64%	60%	55%	45%

24-jadval

Xarajatlar ulushi

Ko'rsatkich nomi	1 - yil	2 - yil	3 - yil	4 - yil	5 - yil	6 - yil	7 - yil
Daromaddagi tannarxning o'rtacha ulushi	-	0,33	0,29	0,23	0,21	0,19	0,19
Daromaddagi davr xarajatlarning ulushi	-	0,23	0,19	0,15	0,13	0,12	0,12
Daromaddagi barcha xarajatlarning ulushi	-	0,57	0,48	0,37	0,34	0,31	0,31

25-jadval

Loyihani amalga oshirish kalendar jadvali

№	Loyiha bosqichlari	1-YIL			2-YIL			
		2-chorak	3-chorak	4-chorak	1-chorak	2-chorak	3-chorak	4-chorak
1	Loyiha konsepsiyasini ishlab chiqish							
2	Loyiha texnik-iqtisodiy asoslarini, moliyaviy hisob-kitoblarini va marketing strategiyalarini ishlab chiqish							
3	Kredit tashkilotlari bilan muzokaralar o'tkazish va moliyalashtirish manbalarini aniqlash							
4	Loyihani moliyalashtirish hujjatlarini ishlab chiqish va imzolash							
5	Issiqxona quruvchi tashkilotlar, tomchilatib sug'orish tizimini o'rnatuvchi tashkilot, ko'chat yetkazib beruvchilar va boshqa mol yetkazib beruvchi tashkilotlar bilan shartnomalar tuzish							
6	Bank tomonidan moliyalashtirishning ochilishi							
7	Issiqxona qurilishini yakunlash, tomchilatib sug'orish tizimini o'rnatish, ko'chatlarni qabul qilish							
8	Tuproqni tayyorlash							
9	Yerni bloklarga, kataklarga, qatorlarga bo'lish							
10	Yerni o'g'itlar bilan boyitish							
11	Ko'chatlarni ekish							
12	Sug'orish tizimini tartibga solish							
13	Qatorlarda gerbitsid bilan begona o'tlarni tozalash							
14	O'simliklarni qayta ishlash, yerni tozalash, meliorativ ishlar							
15	Hosil olish							

[illegible][illegible]

[illegible]This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ISSIQXONALARDA APELSIN YETISHTIRISH LOYIHASI

Loyiha g'oyasi muallifi va tashkilotchisi:

Biznesni
Rivojlantirish
Banki

100011, Toshkent shahri,
Shayxontoxur tumani,
Navoiy ko'chasi 18 A-uy

(78) 150-00-55

www.brb.uz

headoffice@brb.uz

[@brb_uzb](https://www.instagram.com/brb_uzb)

Kichik biznesni
rivojlantirish
jamg'armasi

100053, Toshkent shahri,
Yunusobod tumani,
Bog'ishamol ko'chasi 282-uy

(55) 511-40-00

www.kbrj.uz

info@kbrj.uz

[@biznes_rivojlantirish](https://www.instagram.com/biznes_rivojlantirish)